

ROZHĽADY

UČENIE JÁNA Z DAMAŠKU O IKONE: K PROBLÉMU STREDOVEKÉHO SYMBOLIZMU

ALEXANDER A V E N A R I U S

AVENARIUS, A.: The John from Damascus theory of icons: some facts on the medieval symbolism. *Historický časopis*, 46, 1, 1998, pp. 79-93, Bratislava.

This is a study about John from Damascus (first half of 8th century). He was one of the greatest byzantine theoreticians of icons. The author presents the opinion of John from Damascus, based on a detailed comparative analysis. His opinions were based on the patristic heritage and on the polemics with Jews (antijudaics). However, the focus is put on the fact whether John from Damascus's theological thinking was or was not original. The author concludes that this thinking based on symbolism.

History. General History. Byzantine History. The John from Damascus theory of icons: some facts on the medieval symbolism.

Názory jedného z najvýznamnejších otcov východnej cirkvi Jána z Damašku (prvá polovica 8. stor.) na funkciu ikony ako svätého obrazu v liturgickom obrade a na jej poslanie v duchovnom živote byzantskej (a vôbec kresťanskej) spoločnosti boli v doterajšej literatúre skúmané v podstate z troch hľadísk a zámerov.¹ Ich rozbor sa stal predovšetkým súčasťou štúdií, venovaných analýze teologického diela Jána z Damašku ako celku. Problematike ikony tu, pochopiteľne, nebola venovaná prioritná pozornosť; nebola totiž považovaná za ústrednú v jeho teologickom systéme.²

Pomerne viac miesta sa udeľovalo názorom Jána z Damašku na tento problém v dielach, ktoré sa venovali samotnému ikonoklastickému (ikonoboreckému) zápasu; tu sa však spravidla pozornosť sústreďovala na určité parciálne otázky, napr. na typologickú klasifikáciu ikon, ale predovšetkým na vzťah ikony (obrazu) k svojmu originálu (archetypu) a v tejto súvislosti názory Jána z Damašku stáli v uzadí záujmu, zatienené názormi nasledujúcej generácie ikonodulských teoretikov.³ Tento selektívny prístup vyústil nedávno v jednej z posledných syntetizujúcich prác, venovaných prehľadu byzantského ikonoklazu do názoru, že Ján z Damašku je viac kompilatívny než originálny autor,⁴ čo by napokon korešpondovalo s tým, ako sám teológ vymedzil svoje poslanie v oblasti teoretickej teológie: ako sa vyslovil, nechce povedať nič vlastného.⁵

¹ Staršiu literatúru pozri KALLIS, Handaparar zum Johannes Damaskenos Studium. *Ostkirchliche Studien*, 16, 1967, s. 220 n.

² Porov. napr. FLOROVSKIJ, G. V.: *Vostočnyje otcy 5-8 vekov*. Paris 1933, s. 247 n.

³ SCHWARZLOSE, K.: *Der Bilderstreit, ein Kampf der griechischen Kirche um ihre Eigenschaft und Freiheit*. Gotha 1890, s. 126 n. OSTROGORSKY, G.: *Studien zur Geschichte des byzantinischen Bilderstreites*. Amsterdam 1964, 2. vyd., s. 39 n; DAGRON, G.: *Der Ikonoklasmus und die Begründung der Oerthodoxie (726-847)*. In: *Die Geschichte des Christentums IV*. Herder 1994, s. 125-126.

⁴ DAGRON, G.: *Der Ikonoklasmus*, c.d., s. 123.

⁵ *Patrologia graeca* ed. Migne (ďalej PG), 94, 533. NIKOLAOU, Th.: *Die Ikonenverehrung als Beispiel ostkirchlicher Theologie und Frömmigkeit nach Johannes von Damaskos*. *Ostkirchliche Studien*, 25, 1976, s. 139.